

RIIKKA KORJA & JALLU LINDBLOM

Dynaamiset perhesuhteet vauvaperheissä

Varhaisten perhesuhteiden merkitys lapsen kehitykselle on ilmeinen. Vauva osallistuu ja vaikuttaa jo varhain perheen vuorovaikutukseen ja on toisaalta myös altis muiden perheenjäsenten ja näiden välisten suhteiden vaikutuksille. Perheen vuorovaikutuksen laadun merkitys lapsen hyvinvoinnille onkin noussut keskeiseen asemaan perheiden parissa tehtävässä kliinisessä ja kasvatustyössä. Tässä katsauksessa tarkastelemme perheen sisäisiä suhteita 1) parisuhteen ja yhteisvanhemmuuden, 2) triadisen vuorovaikutuksen ja 3) kokonaisvaltaisten perhesysteemien näkökulmista. Esittelemme olemassa olevan tutkimustiedon valossa vauvaperheiden vuorovaikutussuhteiden lainalaisuuksia sekä sitä, millä tavoin perhedynamiikka on yhteydessä lapsen psykososiaaliseen kehitykseen ja ennustaa sitä.

Avainsanat: parisuhde, yhteisvanhemmuus, triadinen vuorovaikutus, perhesysteemi, vauvaperheet

JOHDANTO

Perhesuhteiden vaikutuksia lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen on perinteisesti tarkasteltu kahdenvälisten eli dyadisten vuorovaikutussuhteiden kautta (Ainsworth, Blehar, Waters & Wall, 1978). Kiintymyssuhdetutkimus on osoittanut, että isän ja äidin kyky olla sensitiivisesti vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa edistää lapsen tunne-elämän ja sosiaalisen toimintakyvyn kehittymistä (De Wolff, 1997; Bretherton, 2010). Perhesysteemien näkökulmasta vanhempi-lapsisuhteiden erillinen tarkastelu on kuitenkin riittämätöntä, sillä vanhempi-lapsidyadit ovat olemassa vain osana laajempaa järjestelmää. Systeemisestä näkökulmasta katsottuna keskeisempää on ymmärtää, miten perheen osatekijät, kuten parisuhteen laatu, isän ja äidin vanhemmuuden yhteensovittaminen sekä kolminkeskeiset eli triadisit vuorovaikutuskuviot muodostavat lapsen kokonaisvaltaisen kasvuympäristön ja ohjaavat lapsen kehitystä. Perheen kohtaamat stressitekijät, kuten vanhempien psykiset, terveydelliset, sosiaaliset ja yhteiskunnalliset ongelmat, vaikuttavatkin lapseen monitahoisen

perhedynamiikan välityksellä. Tässä katsauksessa tarkastelemme viimeaikaisia tutkimustuloksia vauvaperheiden vuorovaikutussuhteista ja niiden vaikutuksista lapseen. Keskitymme tutkimuksiin, joissa perhesuhteita on arvioitu joko raskausaikana tai lapsen ensimmäisen ikävuoden aikana. Tarkastelun kohteena ovat vanhempien välinen parisuhde ja yhteisvanhemmuus, perheen triadinen vuorovaikutus ja perheet kokonaisvaltaisina systeemeinä. Sisarus- tai isovanhemmuussuhteet rajautuvat tämän katsauksen ulkopuolelle.

VANHEMPIEN VÄLISET SUHTEET

Parisuhde ja sen vaikutus lapseen

Vanhempien välinen parisuhde on perheen vanhin dyadinen suhde, ja sen laatu muodostaa perustan perhesysteemin toiminnalle. Keskimääräisesti parisuhdetyytyväisyys heikkenee äkillisesti lapsen syntymän jälkeen ja parisuhdetyytyväisyyden lasku on havaittavissa ainakin neljä vuotta lapsen syntymän jälkeen (Doss, Rhoades, Stanley & Markman,

2009). Perheiden välillä on kuitenkin eroja siinä, miten parisuhteen laatu muuttuu siirryttäessä vanhemmuuteen (Belsky & Rovine, 1990). Parisuhteen laadun heikkenemistä ja riitaisuuden lisääntymistä ennustavat perheeseen ja puolisoihin liittyvät riskitekijät, kuten taloudelliset vaikeudet, parisuhteen ongelmat ja omien vanhempien avioero (Doss ym., 2009; Belsky & Rovine, 1990). Toisaalta parisuhdeytyymättömyyttä on osoitettu olevan enemmän naisilla, korkeasti koulutetuilla sekä nuorilla vanhemmilla (Twenge, Campbell & Foster, 2004). Tyytymättömyyden korostumista näillä ryhmillä selittävät urakeskeisyys sekä viime vuosikymmeninä lisääntyneet vapaa-ajan mahdollisuudet (Frum, 1991; Twenge, 2001). Näiden tekijöiden ajatellaan vaikeuttavan entisestään elämän eri osa-alueiden ja roolien yhteensovittamista lapsen syntymän jälkeen.

Perheen sisäisenä prosessina parisuhteen laadun heikkenemisen katsotaan ilmentävän adaptiivista siirtymäprosessia, jossa parisuhde järjestäytyy uudelleen vastaamaan vanhemmuuden haasteisiin. Riitaisuuden lisääntyminen voi esimerkiksi edistää vanhempien välisten roolien ja työnjaon uudelleenmäärittelyä (Belsky, Youngblade, Rovine, Volling, 1991), kun taas liian voimakas sitoutuminen romanttiseen parisuhteeseen ennen lapsen syntymää vaikeuttaa siirtymistä vanhemmuuteen ja lisää yleistä tyytymättömyyttä (Doss ym., 2009). Vauvaperheiden keskeisenä haasteena onkin siirtymävaiheessa löytää toimiva tasapaino parisuhteen ja vanhemmuuden välillä (Favez, Frascarolo & Fivaz-Depeursinge, 2006b). Suomalaisen pro gradu -tutkimuksen tulokset osoittavat, että äitien raskaudenaikainen parisuhdeytyytyväisyys ennustaa hyvää isä-äiti-lapsitriadin vuorovaikutuksen laatua, kun taas isien parisuhdeytyytyväisyys ennustaa heikkoa triadisen vuorovaikutuksen laatua lapsen 18 kuukauden iässä (Holmberg, 2012). Tutkimuksessa oli mukana 78 perhettä, joiden raskaudenaikaista parisuhdeytyytyväisyyttä arvioitiin RDAS-kyselyllä (Busby, Christensen, Crane & Larsson, 1995) ja perheen triadista vuorovaikutusta FAAS-arviointimenetelmällä (Favez, Scaiola, Tissot, Darwiche & Frascarolo, 2011). Tulos selittyi kenties sillä, että isien siirtymä vanhemmuuteen tapahtuu yleensä äitejä hitaammin (Stern, 1995), ja isien liiallinen keskittyminen parisuhteeseen raskausaikana voi entisestään hidastaa tätä prosessia. Vaikka tyyty-

mättömyys parisuhteessa voi edistää pariskunnan siirtymäprosessia, erityisen voimakas tyytymättömyys on merkki siirtymäprosessin vaikeuksista ja muodostaa riskin lapsen kehitykselle (Belsky ym., 1991; Lindblom, Flykt, Tolvanen, Vänskä, Tiitinen, Tulppala & Punamäki, arvioitavana).

Aiempi perhetutkimus on osoittanut, että parisuhteen laatu on yhteydessä ja vaikuttaa lapsi-vanhempisuhteen laatuun (Erel & Burman, 1995). Parisuhdeongelmat heikentävät vanhemmuutta ja vaikuttavat lapseen siirräntäisvaikutusten (*spillover*), kuten tunne-ilmapiiirin tarttumisen ja mallioppimisen kautta (Engfer, 1988). Vastaavasti toimiva parisuhde tarjoaa vanhemmille myönteisiä voimavaroja vanhemmuuteen ja sen vaikutukset välittyvät myös lapseen. Eräissä tutkimuksissa havaittiin esimerkiksi, että vanhempien hyvä parisuhde lisää vauvan turvallista kiintymystä isään (Lundy, 2002). Välittävien tekijöiden analyysi Lundyn (2002) tutkimuksessa osoitti, että hyvän parisuhteen myönteiset vaikutukset vauvan kiintymystyyliin välittyivät isä-vauvaparien vuorovaikutuksellisen synkronian kautta, mikä osoitti, että parisuhteen rakentavat käyttäytymismallit ohjasivat isien toimintaa myös vanhempina. Tutkimuksissa on saatu jonkin verran näyttöä siitä, että parisuhteen laatu vaikuttaisi enemmän juuri isien kuin äitien vanhemmuuteen (Stroud, Durbin, Wilson, Mendelsohn, 2011), mutta kyseessä ei kuitenkaan liene universaali ilmiö, sillä vastaavia vanhempien välisiä eroja ei ole havaittu kaikissa tutkimuksissa (Coiro & Emery, 1998).

Vanhemmuuden kautta välittyvien vaikutusten lisäksi parisuhteen laatu ja sen ristiriidat vaikuttavat suoraan myös vauvaan. Vanhempien voimakas ja toistuva riitely voi olla vauvalle erityisen stressaavaa, koska vanhemmat eivät riitatilanteissa kykene auttamaan vauvaa intensiivisten tunnetilojen säätelyssä (Cummings & Davies, 2010). Voimakas riitely voi myös tuottaa vauvalle vaikeasti ratkaistavan emotionaalisen ristiriidan, kun vanhemmat, jotka toimivat yleensä turvan lähteenä, ovatkin riitatilanteessa uhan lähteitä (Main & Hesse, 1990). Tutkimustulokset osoittavat, että vauvan altistuminen vanhempien toistuvalla voimakkaalla riitelyle muoava vauvan emotionaalista reagointia ja haittaa säätelykeinojen kehittymistä. Esimerkiksi riitelyle aiemmin elämässään altistuneet 6–14 kuukauden ikäiset lapset ilmaisevat riitatilanteen aikana voi-

makkaammin turhautumista ja säätelemättömiä tunnereaktioita kuin aiemmin riidoille altistumattomat lapset (Du Rocher Schudlich, White, Fleischauer & Fitzgerald, 2011). Vauvojen reagoitua voimistavat myös vanhempien depressiiviset riiteltyvät, kuten epätoivoon ajautuminen ja vuorovaikutuksesta vetäytyminen (emt.).

Vauvan kehityksessä olevien psykofysiologisten säätelyjärjestelmien on esitetty olevan erityisen alttiita muovautumaan stressaavien kokemusten seurauksena, koska ne ovat vasta kehityksessä (Schore, 2001). Autonominen hermosto tarjoaa moniulotteisen kuvan esikielellisten vauvojen stressikokemuksista, sillä sen toiminta heijastaa niin sosiaalista suuntautumista, sisäisten tilojen säätelyä kuin voimavarojen mobilisointiakin. Porgesin (2001) polyvagaalisen teorian mukaan autonominen hermosto jakautuu säätelyllisistä tehtävistä vastaavaan parasympaattiseen hermostoon sekä vireystilaa ja motivaatiota voimistavaan sympaattiseen hermostoon. Parasympaattiseen hermostoon kuuluvalla vagaalisella radalla on erityinen merkitys sisäisten tilojen säätelyssä, sillä sen avulla aivot pystyvät joko nostamaan tai laskemaan psykofysiologista virittynisyyttä. Vagaalisen radan voimakas aktiivisuus ilmentää lapsen rentoutunutta tilaa ja valmiutta sosiaaliseen vuorovaikutukseen (estäen sympaattisen hermoston vireystilaa nostattavan vaikutuksen), kun taas vagaalisen radan vähäinen aktiivisuus ilmentää lapsen pyrkimystä aktivoida psykofysiologisia resursseja (vapauttaen sympaattisen hermoston vireystilaa nostattavan vaikutuksen).

Ainakin kolmessa tutkimuksessa on osoitettu, että vanhempien riitely on yhteydessä vauvojen vagaaliseen aktiivisuuteen. Moore (2010) havaitsi, että riiteltylle aiemmin elämässään altistuneiden kuuden kuukauden ikäisten vauvojen vagaalinen aktiivisuus oli perustasoltaan matalaa. Kun vauvat kohtasivat kokeellisesti järjestetyn stressaavan tilanteen (*still-face*-asetelma), riiteltylle altistuneet vauvat eivät pystyneet vähentämään jo perustasoltaan matalaa vagaalista aktiivisuutta. Löydökset viittaavat siihen, että voimakkaalle riiteltylle altistuneilla vauvoilla on vaikeuksia säännöstellä voimavarojen käyttöä. Myös Porter (2003) havaitsi, että vanhempien runsas riitely oli yhteydessä kuuden kuukauden ikäisten vauvojen matalaan vagaaliseen perustasoon. Parisuhteen myönteisillä ominaisuuksilla, kuten lämpimyydellä tai sitoutumisella, ei ilmennyt

vastaavia yhteyksiä. Tämä saattaa ilmentää sitä, että vauvat ovat herkkiä erityisesti riiteltylle, joka sisältää intensiivisiä aistiärsyksiä. Graham, Ablow ja Measelle (2010) puolestaan tutkivat parisuhteen laadun yhteyksiä viiden kuukauden ikäisten vauvojen vagaaliseen aktiivisuuteen korkean riskiryhmän aineistossa (äidit olivat taipuvaisia masennukseen ja/tai kokivat vaikeuksia vanhempana toimimisessa). He havaitsivat, että parisuhteessa äitien riitoja välittelevä vuorovaikutustyyli oli yhteydessä viiden kuukauden ikäisten vauvojen vagaalisen aktiivisuuden perustasoon. Vaikutukset olivat sukupuolisidonnaisia: pojilla havaittiin matalaa vagaalista perustasoa, mutta tytöillä perustaso oli poikkeuksellisen korkea. Vaikka tutkimus ei pystynyt täysin selittämään tulosten sukupuolisidonnaisuutta, tutkijat esittivät, että jännitteisessä perheympäristössä työt saattavat toimia poikia aktiivisemmin, esimerkiksi ilmaisemalla tunteitaan tai osallistumalla sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Grahamin ym. (2010) tutkimuksessa havaittiin myös, että parisuhteen laatu ennusti vauvojen vagaalisia reaktioita jännittävässä tilanteessa. Myös nämä vaikutukset olivat sukupuolisidonnaisia: hyvä parisuhde ennusti poikien vagaalisen aktiivisuuden vähenemistä, mutta tytöillä parisuhteen laatu ei ennustanut vagaalista aktiivisuutta. Vaikuttaa siltä, että pojat olivat tyttöjä alttiimpia parisuhteen laadun vaikutuksille ja hyvä parisuhteen laatu paransi poikavauvojen kykyä aktivoitua jännittävässä tilanteessa (ja kääntäen, heikko parisuhteen laatu heikensi poikavauvojen kykyä). Grahamin ym. (2010) tutkimuksen tulokset säilyivät, vaikka vauvojen temperamentin pelokkuus ja lähestymistäipumus sekä äitien sensitiivisyys vauvaa kohtaan otettiin huomioon.

Yhteenvedona todettakoon, että perheen sisäisten vuorovaikutussuhteiden ja vauvojen vagaalisen toiminnan välistä yhteyttä on tutkittu vasta vähän. Tutkimustulokset antavat viitteitä siitä, että varhaisen perheympäristön laatu voi vaikuttaa vauvan psykofysiologisten tilojen säätelyn kehittymiseen. Avoimen riitaisen perheympäristön on yhteydessä vauvojen matalaan vagaaliseen perustasoon (Graham ym., 2010; Moore, 2010; Porter, 2003), jonka ajatellaan ilmentävän vauvojen vaikeuksia säädellä sympaattisen hermoston viriämistä (Porges, 2001). Matala vagaalinen perustaso altistaa lapsia kokemaan taistele-pakene-reaktioita ja vähentää suuntautumista sosiaaliseen vuorovaikutukseen

(Porges & Furman, 2011). Avoimen riitaisen perheympäristö myös näyttää ennustavan vaimentuneita vagaalisia reaktioita stressiä herättävissä tilanteissa (Graham ym., 2010). Vaimentuneiden vagaalisten reaktioiden ajatellaan ilmentävän vaikeuksia ympäristön aktiivisessa havainnoinnissa sekä ympäristön asettamiin haasteisiin vastaamisessa (Fox & Calkins, 2003; Porges, 2001). Vagaalisen aktiivisuuden muotoutuminen vauvaiässä on yksi potentiaalinen mekanismi, joka voi selittää, miten varhaiset kokemukset vaikuttavat myöhempään psykopatologiaan ja tunteiden säätelyyn (Beauchaine, 2001). Toisaalta perhesuhteiden ja vauvan vagaalisen toiminnan välistä syy-seuraussuhdetta ei vielä ole vakuuttavasti osoitettu. Itse asiassa Kennedy, Rubin, Hastings ja Maisel (2004) havaitsivat pitkittäistutkimuksessaan, että lasten matala vagaalinen perustaso kahden vuoden iässä ennusti ylikontrolloivaa ja epäsupportiivista vanhemmuutta lasten neljän vuoden iässä mutta vanhemmuuden laatu lasten kahden vuoden iässä ei ennustanut lasten vagaalista perustaso neljän vuoden iässä. On siis mahdollista, että jotkin lapsen haastavat ominaisuudet vaikuttavat vanhempien toimintaan ja rasittavat parisuhdetta. Aiheesta tarvitaan lisää pitkittäistutkimuksia syy-seuraussuhteiden erittelemiseksi.

Yhteisvanhemmuussuhde ja sen vaikutus lapseen

Kun ensimmäinen lapsi syntyy, puoliset siirtyvät kahdenvälisestä parisuhteestaan kolmenväliseen suhteeseen muodostaen parisuhteen ja vanhemmuuden roolien lisäksi niin sanotun yhteisvanhemmuussuhteen (Minuchin, 1974). Vanhempien parisuhde ja yhteisvanhemmuussuhde tulisi käsitellä toisistaan erillisiksi. Yhteisvanhemmuus sisältää lapsen hoitamiseen ja kasvatukseen liittyvät teemat, ja parisuhde taas palvelee yksilön muita tarpeita, kuten läheisyyden ja kumppanuuden tarpeita. Yhteisvanhemmuuden laatu määrittäytyy sen perusteella, kuinka hyvin vanhemmat kykenevät koordinoimaan keskinäistä toimintaansa suhteessa lapseen (McHale, Kuersten-Hogan, Lauretti & Rasmussen, 2000). Vanhemmat voivat joko tukea ja kannustaa toisiaan vanhempiana tai häiritä toisiaan ja puuttua toistensa vanhemmuuteen. He luovat joko samanlaisia ja jatkuvia tai hyvin erilaisia sisäisiä kokemuksia lapselle. Lapsi reagoi herkästi vanhempi-

en toiminnan erilaisuuteen erityisesti silloin, kun se muodostaa vanhempien välille ristiriidan. Jo hyvin pieni vauva saattaa myös herkästi joutua osalliseksi vanhempien väliseen riitaisaan vuorovaikutukseen (Minuchin, 1974; Fivaz-Depeursinge, Frascarolo, Lopes, Dimitrova & Favez, 2007). Vauvan alttius reagoida ristiriitatilanteissa saattaa näkyä jo kolme kuukautta lapsen syntymän jälkeen muun muassa tunneilmapiiriin tarttumisenä ja tarkkaavaisuuden kohdentumisena vanhempien väliseen ristiriitaiseen vuorovaikutukseen, ja näiden vuorovaikutustapojen on todettu olevan varsin pysyviä (Fivaz-Depeursinge & Corboz-Warnery, 1999; Favez ym., 2006b; McHale, 2007).

Yhteisvanhemmuuden on havaittu olevan yhteydessä lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin, vaikka aiheesta on niukasti tutkimuksia. McHale ja Rasmussen (1998) ovat tutkineet vauvavaiheen yhteisvanhemmuuden yhteyttä lapsen emotionaaliseen kehitykseen ja käyttäytymiseen neljävuotiaana. Tutkimus osoitti, että vauvavaiheessa havaittu vihamielinen tai kilpaileva yhteisvanhemmuuden tyyli oli yhteydessä opettajan raportoimaan lapsen aggressiivisuuteen. Vastaavasti perheen sujuva ja harmoninen vuorovaikutus vauvavaiheessa ennusti lapsen vähäisempää aggressiivisuutta. Lisäksi vanhempien väliset ristiriidat vanhemmuuden kysymyksissä olivat yhteydessä opettajien raportoimaan lapsen ahdistuneisuuteen. Vauvavaiheen yhteisvanhemmuuden laadulla ei kuitenkaan ollut yhteyttä vanhempien raportoimaan lapsen tunne-elämän ja käyttäytymisen oireiden määrään. Nämä tulokset tukevat ajatusta siitä, että tilanteissa, joissa lapsi mahdollisesti joutuu säätelämään vanhempien välisiä ristiriitoja, lapsen oireilu näyttää enemmän kodin ulkopuolella kuin kotona. Äitien ja isien raskaudenaikaiset pessimistiset odotukset tulevaa yhteisvanhemmuutta kohtaan, erilaiset näkemykset vanhemmuudesta ja lapsen negatiivisesti reaktiivinen temperamentti ennustivat perheen triadisen vuorovaikutuksen heikkoa laatua lapsen 3, 12 ja 30 kuukauden iässä (McHale & Rotman, 2007). Näyttääkin siltä, että vanhempien keskinäinen kyky koordinoida vanhemmuutta on erityisen tärkeää, kun läsnä on muita rasisitustekijöitä, kuten esimerkiksi lapsen vaativa temperamentti. Yhteisvanhemmuuden vaikuttavuusmekanismit ovat usein monimutkaisia ja sidoksissa muihin tekijöihin perhesysteemissä (McHale & Rotman, 2007; McHale & Rasmussen,

1998; McHale, Kazali, Rotman, Talbot, Carleton & Lieberson, 2004; Schoppe-Sullivan, Mangelsdorf, Brown & Szewczyk Sokolowski, 2007).

Yhteisvanhemmuuden merkitystä voidaan ymmärtää myös psykodynaamisen viitekehyksen avulla. Winnicott (1958) on tuonut kirjallisuuteen hoivaavan triadin käsitteen. Hän kuvaa tämän käsitteen kautta sitä, että vanhempi tarvitsee triadisista isä-äiti-lapsisuhteita oman vanhemmuusidentiteettinsä rakentumisessa. Puolison riittävä emotionaalinen läsnäolo ja kannattelu auttaa vanhempaa hoitamaan vauvaa riittävän sensitiivisesti ja kestävästi vanhemmuuteen ajoittain liittyviä ristiriitaisia tunteita. Puolison sijaan kolmantena kannattelevana osapuolena voi olla myös joku muu aikuinen tai mielen sisäinen edustus esimerkiksi omasta vanhemmasta. Stern (1995) on laajentanut Winnicotin teoriaa koskemaan vuorovaikutuksen tasoa sekä kuvaa siitä, kuinka vanhempien välinen emotionaalinen jakaminen ja peilaus helpottaa vauvaan liittyvien sisäisten työmallien rakentumista. Vanhempi hyödyntää vauvan tavoin triadisuuksia sisäisten mielikuvien muodostamisessa. Kolmannen osapuolen tehtävänä on myös antaa riittävä positiivista vahvistusta toiselle vanhemmalle, mikä vaikuttaa merkittävästi vanhemmuusidentiteetin tunnesävyyn (Stern, 1995).

Yhteenvetona voidaan todeta, että vauvaperheissä parisuhdetyytyväisyys usein heikkenee lapsen syntymän jälkeen. Vaikka tämän usein ajatellaan heijastelevan adaptiivista perheen painopisteen siirtämistä parisuhteesta vanhemmuuteen, voimakas parisuhdetyytyväisyyden heikkeneminen ja esimerkiksi avoimen riitaisen vuorovaikutus muodostavat riskin sekä vanhempi-lapsisuhteiden toimivuudelle että vauvan hyvinvoinnille. Yhteisvanhemmuus ilmentää sekä vanhempien välistä koordinaatiota lapsen kasvatuksessa ja hoidossa että vanhempien välistä emotionaalista tukea ja peilausta lapsen tunnekokemuksissa. Yhteisvanhemmuussuhde ja parisuhde ovat erillisiä ilmiöitä, jotka vaikuttavat omilla tavoillaan lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin.

TRIADISET PERHESUHTEET JA NIIDEN VAIKUTUKSET LAPSEEN

Jotta ymmärtäisimme perhesuhteita laaja-alaisesti, tulisi tutkimuksen kohteeksi ottaa parisuhteen, yh-

teisvanhemmuuden sekä vanhempi-lapsidyadisuhteiden lisäksi myös vanhempien ja lapsen välinen kolminkeskeinen eli triadinen suhde. Siinä missä yhteisvanhemmuus kuvaa pääasiassa pariskuntien vuorovaikutusta ja toimintaa suhteessa lapseen (McHale & Rasmussen, 1998), triadinen suhde kuvaa myös lapsen ja vanhempien kolminkeskeistä vuorovaikutusta. Siinä jokainen jäsen nähdään aktiivisena vuorovaikutuksen säätelijänä (Fivaz-Depeuringe & Corboz-Warnery, 1999). Triadista vuorovaikutusta arvioitaessa keskiöön nousee lapsen osuus perhesysteemissä sekä se, millä tavoin yhteisvanhemmuuden laatu ja vanhempien yksilöllinen vuorovaikutuskäyttäytyminen vaikuttavat lapseen. Yhteisvanhemmuuden ja perheen triadisen vuorovaikutuksen käsitteet ovat kuitenkin osittain päällekkäisiä. Perheen triadisen suhteen on todettu alkavan jo raskausaikana, jolloin vanhemmat alkavat rakentaa yhteisvanhemmuussuhdettaan ja mielen sisäisiä representaatioita lapsestaan sekä olemaan vuorovaikutuksessa kohtuvauvan kanssa. On havaittu, että perheen triadisen vuorovaikutuksen laatu osoittaa pysyvyyttä raskausajasta lapsen 3 ja 18 kuukauden ikään asti (Carneiro ym., 2006; Favez, Frascarolo, Carneiro, Montfort, Corboz-Warnery & Fivaz-Depeursinge, 2006a)

Lapsen triadisella kapasiteetilla tarkoitetaan lapsen kyvykkyyttä toimia kolmen hengen välisissä vuorovaikutustilanteissa (Fivaz-Depeursinge & Corboz-Warnery, 1999). Lapsi alkaa jo varhain käyttää dyadisten suhteiden lisäksi triadisuuksia sisäisen kokemuksensa jakamisessa ja käsittelyssä. Lapsi saattaa esimerkiksi vahvistaa toisen vanhemman epäselvän viestinnän katsomalla toisen vanhemman kasvoja ja varmistumalla tämän kautta toisen vanhemman tunnetilan laadusta (Fivaz-Depeursinge & Corboz-Warnery, 1999). Triaditutkimuksesta saadun tiedon mukaan lapsella on jo kolmen-neljän kuukauden ikäisenä kyky tarkkaavaisuuden ja tunnetilojen jakamiseen vuorovaikutuksessa äidin ja isän kanssa, mikä näkyy muun muassa katsekontaktin siirtämisenä isän ja äidin välillä (Fivaz-Depeursinge & Corboz-Warnery, 1999; Fivaz-Depeursinge, Favez, Lavanchy, de Noni & Frascarolo, 2005). Lisäksi lapsi kykenee jo tällöin ilmaisemaan suoraan tunteitaan toiselle vanhemmalle ja siirtämään saman tunneilmaisun toiselle. Lapsi voi esimerkiksi olla iloinen ja jakaa hymyn äitinsä kanssa, jonka lapsi siirtää kontaktiin

isänsä kanssa. Lapsella on tällöin havainto triadista ympäristöstä ja hän osallistuu siihen myös itse omalla toiminnallaan (Fivaz-Depeursinge & Corboz-Warnery, 1999; McHale ym., 2008).

Sveitsiläinen tutkimusryhmä on kehittänyt tutkimusasetelman *Lausanne Triadic Play* (LTP; Fivaz, Frascarolo & Corboz-Warnery, 1996), jossa havainnoidaan perheen triadista vuorovaikutusta sekä systeemillä että mikroanalyttisellä tasolla. Tavoitteena on tutkia perhettä kokonaisuena yksikkönä, joka sisältää vanhempien yhteisvanhemmuudesta syntyvän alayksikön (*framing subunit*) ja vauvan tai lapsen muodostaman kehittyvän alayksikön (*developing subunit*). Tässä asetelmassa lapsi nähdään yhtä aktiivisena osana perheen vuorovaikutusta kuin aikuiset. Menetelmä eroaa tältä osin monista yhteisvanhemmuuden niin sanotuista globaaleista arviointimenetelmistä (kyselylomakkeet tai vapaa-intoiset observaatiotilanteet), joissa keskitytään havainnoimaan lähinnä vanhempien keskinäistä vuorovaikutusta (Favez ym., 2006a; McHale & Fivaz-Depeursinge, 1999). Tässä strukturoidussa vuorovaikutuksen havainnointitilanteessa tarkastellaan kahden vanhemman ja yhden lapsen koordinoitua vuorovaikutustilanteessa arvioimalla muun muassa perheenjäsenten toimintaa, vuorovaikutuksen suuntaa, vartaloitien asentoja ja katseiden suuntia. LTP on nelivaiheinen leikkutilanne. Ensimmäisessä vaiheessa toinen vanhempi leikkii lapsen kanssa ja toinen seuraa leikkiä sivusta. Seuraavaksi toinen vanhempi leikkii lapsen kanssa ja toinen vanhempi seuraa sivusta. Kolmannessa vaiheessa molemmat vanhemmat leikkivät lapsen kanssa. Neljännessä vaiheessa vanhemmat keskustelevat keskenään jostakin arkisesta asiasta ja lapsi seuraa keskustelua sivusta. Vanhemmat ja lapsi istuvat tilanteessa kolmioasetelmassa siten, että kaikkien rintakehä suuntautuu kolmion keskiöön. Näin päästään havainnoimaan vuorovaikutuksen koordinoitua optimaalisella tasolla.

Triadista vuorovaikutusta arvioidaan systeemitoteorian mukaisesti siten, että perheellä on jokin toimintatavoite (Minuchin, 1974). LTP:n leikkutilanteessa tavoitteena voi olla yhteisen ilon jakaminen. Riittävän hyvä perheen sisäinen vuorovaikutus ja yhteisen toiminnan rakentaminen edellyttävät, että kaikki perheenjäsenet ovat valmiita ja osallistuvat leikkiin. Yhteisen toiminnan saavuttamiseksi perhe rakentaa vuorovaikutusmallin, jonka ajatellaan

muodostuvan neljästä osatekijästä: 1) *Osallistuminen* tarkoittaa saatavuutta ja valmiutta olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa, ja se näkyy pääasiassa alavartalon suuntautumisena toisia kohti; 2) *rooliorganisaatio* tarkoittaa pysymistä omassa roolissa, esimerkiksi pitäytymistä aktiivisessa tai tarkkailijan roolissa, ja se näkyy ylävartalon suuntautumisena lähemmin toisia kohti tai vetäytymisenä pois päin; 3) *pään ja katseen suunnilla puolestaan* osoitetaan halua jakaa jokin asia muiden kanssa, toisin sanoen jaetaan *yhteinen huomion kohde*; 4) *emotionaalinen kontakti* taas näkyy kasvojen ilmeinä ja kiinnostuksen osoittamisena. Kun perheen vuorovaikutuksessa toteutuvat nämä osatekijät, perhe pääsee kohti yhdessäolon tavoitetta ja jäsenet jakavat leikin ja toiminnan avulla positiivisia tunteita (Fivaz-Depeursinge & Corboz-Warnery, 1999). Lausannen perhemallin perusoletuksena on, että kuvatut neljä osatekijää ovat hierarkkisesti järjestäytyneitä. Edellisen osatekijän tulee täytyä, jotta seuraava voisi ilmetä, ja vasta kaikkien neljän ilmetessä leikkutilanne nähdään onnistuneena ja perheen allianssi toimivana (Fivaz-Depeursinge & Corboz-Warnery, 1999). Jos taas yhdessä tai useassa osatekijässä on ongelmia, se heikentää perheen vuorovaikutusta. Puutteet toiminnan yhteensovittamisessa näkyvät muun muassa toisen eristämisenä, vetäytymisenä omasta roolista tai toisen rooliin sekaantumisenä, yhteisen tarkkaavaisuuden kohteen puuttumisena tai tunnetason kontaktin katkeamisena.

Havainnoimalla edellä kuvattuja vuorovaikutuksen osatekijöitä perheen triadinen vuorovaikutus arvioidaan LTP-leikkutilanteesta käsin kolmeen luokkaan, jotka kuvaavat perheen muodostaman liittouman eli allianssin toimintaa ja tunneilma-
piiriä (Favez ym., 2011). Allianssiluokat ovat: 1) *Kooperatiivinen allianssi*, joka viittaa vuorovaikutukseen, jossa kaikki perheenjäsenet ovat suuntautuneina toisiinsa, osallistuvat toimintaan ja kunnioittavat toistensa rooleja. Lisäksi vuorovaikutuksessa tapahtuu emotionaalista jakamista ja peilausta. Vuorovaikutus muodostaa systeemin, jossa yhdessä tekeminen ja tunteiden jakaminen ovat mahdollisia. 2) *Konfliktinen allianssi* kuvaa vuorovaikutusta, jossa vanhempien välisessä vuorovaikutuksessa on nähtävissä joko avoin tai piilotettu konflikti. Tämä konflikti vaikuttaa negatiivisesti perheen vuorovaikutukseen. Vanhemmat eivät pysty koordinoimaan toimintaansa tarpeeksi hyvin, jotta he saisivat

leikkitehtävän suoritettua. Tämä näkyy usein joko toisen tai molempien vanhempien vaikeutena kunnioittaa toistensa rooleja. Toinen vanhemmista ei kykene toimimaan sivustaseuraajana vaan puuttuu puolisonsa toimintaan ja rikkoo näin puolison ja lapsen välisen kontaktin. Konflikti ei useinkaan näyttäydy avoimena vihamielisyysenä vaan peittyä vanhemman toiseen vanhempaan kohdistaman tunkeutuvan tai kilpailevan vuorovaikutuksen taakse. 3) *Järjestäytymätön allianssiluokitus* kuvaa vuorovaikutusta, jossa on alhainen koherenssi ja jossa yksi jäsen jää vuorovaikutuksen ulkopuolelle. Vuorovaikutus on hajanaista, eikä yhteistä toimintaa synny. Ulkopuolelle jääminen voi olla joko jonkun perheenjäsenen vetäytymistä vuorovaikutuksesta omasta tahdostaan tai poissulkemista toisen perheenjäsenen taholta.

Tutkimuksia perheen allianssiluokan ja triadisen vuorovaikutuksen laadun yhteyksistä muihin perhesuhteisiin ja lapsen kehitystä kuvaaviin muutuksiin on vielä varsin niukasti. Siitä on kuitenkin näyttöä, että kooperatiivinen perheallianssi ja laadultaan hyvä perheen triadinen vuorovaikutus ovat yhteydessä sekä parempaan vanhempi-lapsisuhteen ja parisuhteen laatuun että parempaan lapsen varhaiseen yksilökehitykseen (Korja, Tammisto, Rähkä, Ahlqvist-Björkroth, Aromaa & Piha, käsikirjoitus; Rantala, 2012; Favez ym., 2006a; Favez ym., 2006b) Favez ym. (2006a) osoittivat, että perheen triadisen vuorovaikutuksen laatu vauvaiässä ennusti lapsen emotionaalista ja kognitiivista kehitystä leikki-iässä. Kooperatiivinen allianssi ennusti lapsen parempaa kognitiivista suoriutumista ja emotionaalista säätelykykyä lapsen ollessa 18 kuukautta. Lisäksi on todettu, että vauvaiässä arvioidun triadisen vuorovaikutuksen laatu ennustaa lapsen mentalisaatiotaitojen kehittymistä lapsen viiden vuoden iässä (Frascarolo, Favez & Lavanchy Scaiola, 2008). Alustavat suomalaiset tulokset osoittavat, että äitien raskaudenaikainen kiintymyssuhde vauvaan yhdessä äidin parisuhdetyytyväisyyden kanssa ennustaa perheen kooperatiivista allianssia triadisessa vuorovaikutustilanteessa lapsen ollessa 18 kuukautta (Korja ym., käsikirjoitus). Aineistossa oli 78 perhettä. Parisuhdetta arvioitiin RDAS-kyselyllä (Busby, Christensen, Crane & Larsson, 1995), äitien kiintymyssuhdetta WMCI-haastattelulla (Zeanah, Benoit, Hirschberg, Barton & Regan, 1994) ja perheen triadista vuorovaikutusta

FAAS-arviointimenetelmällä (Favez, Scaiola, Tissot, Darwiche & Frascarolo, 2011). Tulokset tukevat ajatusta äidin lapseen kohdistuvan kiintymyksen pysyvyydestä sekä puolison tuen merkityksestä yhteisvanhemmuuden ja vuorovaikutuksen kehitykselle. Lapsen temperamenttia käsitellyt tutkimus samasta aineistosta osoitti, että lapsen korkea negatiivinen reaktiivisuus eli niin sanottu vaativa temperamentti yhdessä äidin matalan parisuhdetyytyväisyyden kanssa ennusti heikompa triadisen vuorovaikutuksen laatua, kun taas korkeammat lapsen negatiivisen reaktiivisuuden arvot yhdessä äitien korkean parisuhdetyytyväisyyden kanssa ennustivat parempaa triadisen vuorovaikutuksen laatua (Rantala, 2012). Tämä tulos tukee yhteisvanhemmuuden laatuun keskittyviä tutkimuksia, joissa on myös havaittu vanhempien parisuhdetyytyväisyyden ja lapsen haastavan temperamentin yhteisvaikutuksen yhteys yhteisvanhemmuuden laatuun (McHale & Rotman, 2007).

Perheen triadisen vuorovaikutuksen arvio tuo tärkeän lisän vanhempi-lapsisuhteen arvioon. Perheen sisäinen vuorovaikutus on ryhmätason muuttaja, jonka laatua kuvaavat ensisijaisesti systeemin sisäinen koordinaatio ja organisaatio ja jota ei voida ymmärtää yksilöiden tai dyadien kautta (Fivaz-Depeursinge & Corboz-Warner, 1999). Lapsi voi joutua kehityksellisesti riskitilanteeseen, jos tämä koordinaatio tai organisaatio ei toimi, vaikka yksittäisten dyadien välillä olisikin riittävän hyvää vuorovaikutusta. Vastaavasti systeemitasolla hyvin toimiva vuorovaikutus saattaa suojata lasta joiltakin dyadisen suhteen ongelmilta (emt.). Esimerkiksi äidin ja lapsen dyadisessa suhteessa näyttäytyvä liiallinen aktiivisuus tai voimakas stimulointi ei välttämättä ole lapselle liian stressaavaa koko perheen tilanteessa, jos isä samanaikaisesti pystyy auttamaan lasta säätelyssä ja rauhoittumisessa. Vastaavasti äidin riittävän hyvä vuorovaikutus lapsen kanssa ei välttämättä auta lasta rauhoittamisessa ja itsesäätelyssä, jos isä tekee omalla, esimerkiksi passiivisella ja hylkivällä vuorovaikutuksellaan tilanteesta liian jännitteisen. Havainnot triadisen vuorovaikutuksen laadusta ovat osoittaneet, kuinka vanhempien välinen kommunikaatio vaikuttaa suoraan lapsen omaan emotionaaliseen ilmaisuun ja säätelyyn vuorovaikutustilanteessa. Fivaz-Depeursinge ym. (2007) ovat esittäneet tapaustutkimuksen tilanteista, joissa vanhemman ja vauvan

roolit ovat vaihtuneet niin, että vauva säätelee ja kontrolloi vuorovaikutusta. Roolien vaihtuminen voi olla reaktiota vanhempien väliseen konfliktiin. Silloin vauva pyrkii omalla toiminnallaan pitämään vanhempien riitaa hallinnassa ja hillitsemään sen herättämiä negatiivisia tunteita. Lapsi voi ottaa säätelijän roolin myös tilanteissa, joissa toinen vanhempi altistuu toisen vanhemman dominoivalle käytökselle. Tällöin lapsi pyrkii vetämään passiivista aikuista mukaan esimerkiksi äännellen ja ilmeillen ja pitämään häntä niin sanotusti hereillä. Pysyvä roolinvaihtoa sisältävä vuorovaikutuskäyttäytyminen on uhka lapsen emotionaalille kehitykselle ja turvallisen kiintymyssuhteen muodostumiselle. Roolinvaihtoa sisältävä vuorovaikutus osoittautui pysyväksi raskausajasta lapsen 18 kuukauden ikään asti (Fivaz-Depeursinge ym., 2007).

On tärkeää huomioida, että perheen triadisen vuorovaikutuksen arvio ei tavoita kaikkia vanhempi-lapsisuhteen elementtejä, kuten emotionaalista saatavilla oloa ja kiintymyssuhteen turvallisuutta. Näin ollen sitä ei tule nähdä dyadisuhteita korvaavana arviona vaan kokonaisarviota rikastuttavana tekijänä.

KOKONAISVALTAISET PERHESYSTEEMIT JA NIIDEN VAIKUTUKSET LAPSEEN

Triadisen tutkimusperinteen rinnalla perhesuhteita on pyritty ymmärtämään myös systeemisestä näkökulmasta. Perheen alajärjestelmien, kuten yksittäisten perheenjäsenten ja erillisten dyadien, katsotaan vaikuttavan toisiinsa ja muodostavan kokonaisuuden, joka noudattaa omia lainalaisuuksiaan (Cox & Paley, 1997; Minuchin, 1985). Keskeisenä erona triadiseen lähestymistapaan on tarkastelu etäältä: mikrotason vuorovaikutustapahtuman sijaan perheessä vallitsevia lainalaisuuksia tarkastellaan pidemmällä aikavälillä ja yleisemmällä tasolla. Perhetyyppijä kuvattaessa on usein hyödynnetty Minuchinin (1974) esittämää jaottelua, jossa korostuu perheen sisäisten rajojen ja läheisyyden merkitys. Yhtenäisissä perheissä alajärjestelmien väliset rajat toimivat joustavasti ja mahdollistavat sekä läheisyyden että itsenäisyyden perheenjäsenten välillä. Yhteenkietoutuneissa perheissä rajat ovat liian läpäisevät ja perheenjäsenet ovat liian sidoksissa toisiinsa. Etäisissä perheissä rajat ovat liian

läpäisemättömät ja estävät perheenjäsenten välisen läheisyyden. Vaikka perhesysteemitteorioiden olleet kliinisesti vaikutusvaltaisia, kokonaisvaltaista perhesysteemeistä on tehty suhteellisen vähän tutkimusta. Tämä liittyy vaikeuteen mallintaa ja mitata perheissä tapahtuvia monimutkaisia dynaamisia ilmiöitä (Cox & Paley, 1997).

Perhesysteemejä voidaan tutkia kokonaisvaltaisesti joko muuttujakeskeisesti (*variable centered*) tai tapauskeskeisesti (*case-centered*; ks. Mandara, 2003). Muuttujakeskeisessä lähestymistavassa tarkastellaan useiden perheen alajärjestelmien välisiä yhteyksiä ja vaikutussuhteita. Tavoitteena on hahmottaa kaikkiin perheisiin yleistettävissä olevia lainalaisuuksia. Tapauskeskeisessä lähestymistavassa puolestaan tunnistetaan erityyppisiä perheitä perustuen perheiden alajärjestelmien muodostamiin kokonaisprofileihin. Tavoitteena on hahmottaa lainalaisuuksia, jotka pätevät juuri tietyn tyyppisissä perheissä. Seuraavassa tarkastellaan perheitä tapauskeskeisestä näkökulmasta käsin.

Vaikka tapauskeskeisiä menetelmiä on sovellettu sekä päiväkotit- että kouluikäisiin lapsiin (esim. Sturge-Apple, Davies & Cummins, 2010), vauvaiän kokonaisvaltaisia perhesysteemejä on käsitelty tietäkäsemme vain kahdessa tutkimuksessa. Belsky ja Fearon (2004) tunnistivat perhetyyppijä puolisoitten parisuhdetyytyväisyyteen ja vanhempi-lapsisuhteen sensitiivisyyteen perustuen. Perhesuhteita mitattiin useina ajankohtina lapsen ollessa 6–54 kuukauden ikäinen, mutta ennen analyysijä eri ajankohtien mittaukset summattiin. Latenttien luokkien analyysi paljasti viisi perhetyyppiä. Kolmessa perhetyyppissä hyvinvoinnin kokonaistaso vaihteli (*hyvinvoivat*, 15 %; *kohtalaisen hyvinvoivat*, 43 %; *riskissä olevat*, 16 %) ja kahdessa ongelmat olivat kasautuneet joko vanhemmuuteen tai parisuhdeseen (*vanhemmuuden ongelmia*, 19 %; *parisuhteen ongelmia*, 7 %). Perheen hyvinvoinnin kokonaistason vaihtelu voi selittyä perheen kohtaamien rasitustekijöiden määrällä. Useat perheen rasitustekijät, kuten sosiaalisen tuen puute, äidin masentuneisuus ja vähäiset tulot ennustivat kuulumista hyvinvoinnin kokonaistasolta heikkoihin perheisiin.

Belskyn ja Fearonin (2004) tutkimuksessa perheet, joissa ongelmat kasautuivat vain joko parisuhdeseen tai vanhemmuuteen, ovat perhedynamiikan ja siirtymäprosessien kannalta mielenkiintoisia. Vanhemmuuden ongelmia -perheiden voi ajatella

olleen valmistautumattomia perheen uudelleenorganisointiin, jolloin parisuhde ei ole mukautunut uuteen perhetilanteeseen eikä vanhemmuuteen ole kohdistettu riittävästi voimavaroja. Parisuhteen ongelmia -perheisiin verrattuna näissä perheissä oli enemmän suunnittelemattomia raskauksia, lapsi oli useammin perheen ensimmäinen ja äidit olivat nuorempia. Vanhemmuuden ongelmia -perheissä saattaa toteutua perheasetelma, jossa perheen kohtaamat ongelmat kohdennetaan lapseen: liittoutumalla lasta vastaan pariskunta voi säilyttää keskinäisen samanmielisyyden ja välttää kohtaamasta vanhempien välisiä tai vanhempien omia sisäisiä ristiriitoja (Fivaz-Depeursinge ym., 2007; Minuchin, 1974). Vanhempien liittoutuminen lasta vastaan heikentää kuitenkin lapsen minäkuvaa ja lisää hänen kokemaansa syyllisyyttä vanhempien välisistä ristiriidoista (Kerig, 1995). Belsky ja Fearon (2004) tarkastelivat myös, miten perhetyyppit ennustivat lapsen kehitystä koulun ensimmäisellä luokalla. He havaitsivat, että vanhemmuuden ongelmia -perheiden lasten kognitiiviset kyvyt olivat heikompia verrattuna parisuhteen ongelmia -perheisiin. Oletettavasti vanhemmuuden ja parisuhteen välisen rajan säilyminen parisuhteen ongelmia -perheissä toimii vahvuutena ja suojaa lasta parisuhteen riitaisuuden kielteisiltä vaikutuksilta. Kuitenkin molempien perhetyyppien lapsilla oli koulun ensimmäisellä luokalla heikommat sosiaaliset taidot kuin hyvinvoivien perheiden lapsilla.

Suomalaistutkimuksessa (Lindblom ym., arvioitavana) seurattiin perheitä ($n = 705$) raskausajasta lapsen kahden ja kahdentoista kuukauden ikään. Noin puolet perheistä oli saanut lapsettomuushoitoja ($n = 334$) ja puolessa oli tultu spontaanisti raskaaksi ($n = 371$). Perhesuhteita mitattiin kyselylomakkeilla, joissa vanhemmat raportoivat autonomian ja läheisyyden kokemuksia sekä vanhemmuudessa (äiti suhteessa lapseen, isä suhteessa lapseen) että parisuhteessa (mies suhteessa vaimoon, vaimo suhteessa mieheen). Raskausajan vanhempi-lapsisuhde mitattiin mielikuvana tulevasta lapsesta. Alustavissa analyyseissä aineistosta tunnistettiin latentin luokitteluanalyysin avulla seitsemän perhetyyppiä: yhtenäinen perhe, yhteenkietoutunut äiti -perhe, yhteenkietoutunut isä -perhe, etäinen perhe, kriisiytyvä perhe, erimielinen perhe ja hierarkkinen perhe. Aiemmissä tapauskeskeisistä perhetutkimuksista poiketen

tutkimuksessa mallinnettiin perhesuhteiden ajassa tapahtuvaa etenemistä. Seuraavassa esitellään kuuden tunnistetun perhetyyppin dynamiikkaa ja siihen liittyviä ilmiöitä.

Yleisin perhetyyppi oli *yhtenäinen perhe* (35 %, $n = 274$), jossa läheisyyden ja autonomian kokonaisuus oli hyvin suuri, mikä viittaa sekä perheen sisäisten rajojen toimivuuteen että läheisyyden toteutumiseen. Näiden perheiden dynamiikka tarjoaa esimerkin onnistuneesta uudelleenorganisoinnista, jossa ilmenee perhesuhteiden tasavertaisuus, mutta myös perheen kyky sietää miesten ja naisten välisiä eroja siirtymävaiheen prosesseissa. Parisuhteessa ei tapahtunut voimakasta tyytyväisyyden vähenemistä vaan ennemminkin laadullisia muutoksia: samalla kun parisuhteen läheisyys hieman väheni, parisuhteen autonomia kasvoi, mikä viittaa pariskunnan keskinäisen luottamuksen ja kunnioituksen lisääntymiseen. Molemmat vanhemmat myös saavuttivat enenevässä määrin lämpimän ja itsevarman suhteen lapseen, joskin isät kokivat lapsen ensimmäisinä kuukausina ohimenevän pettymyksen omasta pystyvyydestään vanhempana. Isien mielikuvat omasta vanhemmuudesta raskausaikana saattavatkin muodostua hitaammin kuin äitien ja realisoitua vasta lapsen syntymän jälkeen (Flykt, Lindblom, Punamäki, Poikkeus, Repokari, Unkila-Kallio, Vilksa, Sinkkonen, Tiitinen, Almqvist & Tulppala, 2009; Stern, 1995). Vanhempien erilaisiin siirtymäprosesseihin liittyen äidit suhtautuivat lapseen lämpimämmin kuin isät ja miehet vaimoon lämpimämmin kuin vaimot mieheen. Tämä asetelma havaittiin myös monissa muissa perhetyypeissä. Isien hitaampi siirtyminen vanhemmuuteen ja keskittyminen parisuhteeseen voivatkin tukea äitien siirtymää ja jaksamista kokonaisilmapiiriltään toimivissa perhesysteemeissä.

Kaksi perhetyyppiä tunnistettiin yhteenkietoutuneiksi perheiksi, joille on tyypillistä perheenjäsenten välinen läheisyys, mutta puutteellisesta autonomiasta johtuvat liian läpäisevät rajat. Yhteenkietoutuneet perheet erosivat sen mukaan, oliko autonomian määrä perheessä vähäisempää äideillä kuin isillä (*yhteenkietoutunut äiti*; 6 %, $n = 46$) vai vähäisempää isillä kuin äideillä (*yhteenkietoutunut isä*; 5 %, $n = 38$). Löydös oli mielenkiintoinen, sillä yhteenkietoutuneisiin perheisiin ei ole aiemmissä tutkimuksissa yhdistetty pariskunnan vastakohtaisuutta. Perheasetelmat olivat havaittavissa jo ras-

kausaikana ja voivat täten liittyä pariskunnan aikaisempiin vaiheisiin ja parinvalintaan. Pariskunnan persoonallisuuden piirteiden ja toimintatapojen vastakohtaisuus lisää usein suhteen ristiriitoja, mutta, kenties yllättäen, voi myös voimistaa vetovoimaa ja pysyvyyttä (Schmitt, 2002; Kirkpatrick & Davis, 1994). Yhteenkietoutuneiden perheiden vanhempien väliset erot autonomian kokonaismäärässä saattavatkin heijastella vastakohtaisia rooleja valtasuhteissa, joissa toinen toimii perheen itsevarmana vastuunkantajana, kun taas toinen asettuu epävarmaksi seuraajaksi (Markey, Funder & Ozer, 2003). Vastakohtaisuudet pariskunnan luonteenpiirteissä ovat kuitenkin kohtalaisen harvinaisia, sillä yleisesti ottaen parinvalinnassa suositaan samankaltaisuutta (Montoya, Horton & Kirchner, 2008).

Yhteenkietoutuneissa perheissä rajojen puutteellisuuden tulkittiin ilmenevän perheiden alajärjestelmien välisessä dynamiikassa (Lindblom ym., arvioitavana). Yhteenkietoutunut äiti -perheissä vanhemmuuden autonomian ja läheisyyden lisääntymistä seurasi voimakas parisuhteen autonomian ja läheisyyden väheneminen viitaten perheen vaikeuteen muodostaa tasapaino näiden alajärjestelmien välillä. Näiden perheiden lapsi oli usein ensimmäinen. Esikoisen syntymän yhteydessä äitien siirtymäprosessit ovat erityisen voimakkaita esimerkiksi omien lapsuuden muistojen käsittelyyn ja oman identiteetin uudistumiseen liittyen (Stern, 1995). Nämä prosessit voivat voimistaa äitien tarvetta tulla hoidetuksi ja saattavat osaltaan edistää havaittua perhedynamiikkaa, jossa erityisesti äitien autonomia on vähäistä. Sen sijaan yhteenkietoutunut isä -perheissä läheisyyden määrä muuttui samanaikaisesti läpi kaikkien perheen alajärjestelmien: läheisyys kasvoi ensin raskausajasta lapsen kahteen ikäkuukauteen mutta väheni sitten vauvavuoden loppuun mentäessä. Perheissä ilmeni siis läheisyyden osalta erityisen voimakasta siirräntää, mikä viittaa siihen, että perheen tunneilmapiiri heijastui herkästi yli sen kaikkien alajärjestelmien.

Perhetyypinä tunnistettiin myös *etäinen perhe* (5 %, $n = 41$), jolle on keskeistä liian voimakkaista rajoista johtuva läheisyyden puute. Näissä perheissä parisuhteen läheisyys oli jo raskausaikana vähäistä ja väheni entisestään siirtymäprosessin aikana. Kenties yllättäen perheissä oli keskimäärin enemmän lapsia kuin muissa perhetyypeissä. Tämä voi viitata siihen, että parisuhde oli arkipäiväistynyt jo

aiempien siirtymien aikana ja aiemmin syntyneistä lapsista huolehtiminen kulutti pariskunnan voimavaroja myös uuden lapsen synnyttyä. Läheisyyden problematiikkaan liittyen tunnistettiin myös *kriisiytyvä perhe* (4 %, $n = 30$), jossa tapahtui voimakasta perhesuhteiden laadun heikentymistä lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana. Muutos oli niin voimakasta, että raskausaikana kohtalaisen hyvinvoivat perheet muistuttivat vauvavuoden lopussa etäisiä perheitä. Vaikka perheissä ei tunnistettu erityispiirteitä raskausaikana, muutoksen voimakkuus viittaa siihen, että koko perhesysteemin dynamiikkaa säätelevät rakenteet muuttuivat sen sijaan, että muutokset olisivat tapahtuneet säätelevien rakenteiden asettamisrajoissa (Watzlawick, Weakland & Fisch, 1974). Etäisten ja kriisiytyvien perheiden tarkastelu osoittaa myös, että parisuhteen laadun voimakas heikentyminen siirtymävaiheessa koskeekin vain pientä osaa perheistä.

Aineistossa ilmeni myös *erimielinen perhe* (15 %, $n = 115$), jolle oli keskeistä isien ja äitien toisistaan poikkeavat näkemykset perhesuhteista. Perhettä koskevien yhteisten työskentelymallien puutetta on yleensä pidetty merkinä perheen vaikeuksista (Byng-Hall, 1999), mutta siirtymässä vanhemmuuteen kyse voi olla myös suhteellisen normatiivisesta kriisivaiheesta. Perheiden isien mukaan perhesuhteissa ilmeni ongelmia: he kokivat perheen autonomian vähenevän, oman läheisyyden suhteessa lapseen ja vaimoon vähäisemmäksi kuin äideillä ja erityisesti parisuhteen viileäksi. Äidit puolestaan kokivat oman autonomian vanhempana kasvavan, mutta isien autonomian heikkenevän. Isien yksinäisyyden kokemuksesta ja pessimistisyyttä voidaan kenties osittain selittää parisuhteessa tapahtuvilla muutoksilla. Isillä vanhemmuus ja parisuhde ovat läheisemmin kytköksissä toisiinsa kuin äideillä, mikä altistaa isät vanhemmuuden ja parisuhteen välisille siirräntävaikutuksille (Stern, 1995). Suuri osa ensimmäisen lapsen saavista isistä ei ole valmistautunut parisuhteen laadun muutoksiin ja seksuaalisuuden vähenemiseen (Condon, Boyce & Corkindate, 2004). Isät reagoivat parisuhdeongelmiin suhteellisen tyyppillisesti vetäytymällä vanhemmuudesta, mikä voi osaltaan lisätä vanhemmuuden vastuun epätasaista jakautumista isien ja äitien välillä (Elliston, McHale, Talbot, Parmley & Kuersten-Hogan, 2008).

Perheiden tapauskeskeinen tarkastelutapa auttaa hahmottamaan lapsen sosiaalista kehitysympäristöä. Perhe muovaa lapsen tunteensäätelykeinoja perheessä vallitsevan tunneilmapiirin kautta sekä tarjoamalla valmiita toimintamalleja mallioppimisen ja suoranaisen kasvatuksen kautta (Morris, 2009). Suomalaistutkimuksen (Lindblom ym., 2010) alustavat tulokset osoittavat, että vauvaiän perhetyypit ennustavat lasten tunteensäätelykeinoja varhaisessa kouluikässä. Vanhempien täyttämien kyselyjen perusteella yhtenäisten perheiden lapset pystyvät rauhoittamaan itsensä tehokkaasti ja turvautuvat vain vähän defenssimekanismien käyttöön. Yhteenkietoutunut äiti -perheiden lapset sen sijaan turvautuvat erityisesti kehittymättömien defenssimekanismien käyttöön, kuten projektoon, johon liittyy tunnekokemusten ulkoistamista ja toisia koskevien mielikuvien vääristymistä. Kriisiytyvien perheiden lapset puolestaan turvautuvat erityisesti neuroottisten defenssimekanismien käyttöön, kuten eristämiseen, johon liittyy kielteisten tunnekokemusten minimointi. Nämä erot lasten säätelykeinoissa voivat heijastella niitä strategioita, joita lapsi omaksuu perheeltään ja joilla lapsi sopeutuu ympäristöönsä. Esimerkiksi kehittymättömien defenssimekanismien käyttö yhteenkietoutuneissa perheissä voi auttaa lasta suojaamaan psyykkistä hyvinvointiaan, sillä kehittymättömien defenssimekanismien avulla lapsi voi ulkoistaa vaikeat tunnekokemukset muiden perheenjäsenten säädeltäväksi.

Lindblom ym. (2012) tutkivat myös eroja, joita eri perhetyypeissä kasvaneilla lapsilla oli tunneinformaation käsittelyssä. Perhetyypeistä kerättiin valikoiden osaotoksia koeasetelmaan, jossa mitattiin lasten tarkkaavuuden suuntautumista emotionaalisesti myönteisiin (iloinen kasvoniilme) ja uhkaaviin (vihainen kasvoniilme) ärsykkeisiin. Koeasetelmassa käytettiin lasten reaktioaikoihin perustuvaa *dot probe* -menetelmää, jonka avulla voidaan mitata, suuntaako lapsi tarkkaavuuttaan esitettyjä ärsyksiä kohti vai niistä pois päin. Alustavat tulokset osoittivat eroja perheiden välillä vain uhkaavien ärsykkeiden kohdalla. Kohesiivisten perheiden lapsille ($n = 20$) oli tyypillistä suunnata tarkkaavuus ensin uhkaavia ärsyksiä kohti (500 ms ärsyksen esittämisen jälkeen) mutta lopulta uhkaavista ärsykkeistä pois päin (1250 ms ärsyksen esittämisen jälkeen). Tarkkaavuuden suun-

tautumista uhkaavasta ärsykkeestä pois päin voidaan pitää automaattisena säätelyreaktiona, joka hillitsee kielteisten tunnekokemusten viriämistä (Todd, Cunningham, Anderson & Thompson, 2012). Sen sijaan yhteenkietoutunut äiti -perheiden lapset ($n = 18$) suuntasivat tarkkaavuuttaan uhkaavia ärsyksiä kohti (500 ms) ja säilyttivät myöhemmässäkin vaiheessa tarkkaavuutensa tässä (1250 ms). Tarkkaavuuden jumiutuminen uhkaaviin ärsykkeisiin liittyy usein viriäviin kielteisiin tunnekokemuksiin ja vaikeuksiin niiden säätelyssä (emt.). Vaikka tunteiden voimistuminen voikin olla jossain määrin adaptiivista yhteenkietoutunut äiti -perheympäristöissä, näiden lasten emotionaalinen reaktiivisuus ja turvautuminen tehoittomiin säätelykeinoiniin altistavat heitä myöhemmälle ahdistuneisuusoireilulle (Lindblom ym., 2011).

YHTEENVETO

Vauvaperheiden vuorovaikutussuhteet muodostavat dynaamisen ja monitasoisen organisaation, joka toteutuu vanhempien keskinäisten suhteiden, triadisien vuorovaikutuksen ja perhesysteemien tasolla. Perheiden dynaamisten ilmiöiden tunteminen lisää ymmärrystä niistä vuorovaikutukseen liittyvistä mekanismeista, joiden kautta lapsen sosiaalinen ja emotionaalinen kehitys tapahtuu. Esimerkiksi vanhempien parisuhteen toimivuus ja vanhempien kyky koordinoida yhdessä vanhemmuuttaan heijastuvat triadisissa vauva-isä-äitisuhteissa ja vaikuttavat koko perheessä vallitsevaan vuorovaikutuskulttuuriin. Näiden kaikkien tasojen voidaan katsoa vaikuttavan vauvalle kehittyviin käsityksiin ihmissuhteista sekä vauvan kyvykkyyteen ja tapoihin käsitellä tunnekokemuksia.

Onnistunut siirtymä vanhemmuuteen edellyttää perheessä tapahtuvien prosessien tasapainottamista erityisesti ensimmäisen lapsen syntyessä. Äidit näyttävät suuntautuvan isää nopeammin vanhemmuuteen, mikä haastaa usein perhesuhteiden tasapainoa. Siirtymäprosessissa vanhempien tulisi luopua voimakkaasta parisuhdekeskeisyydestä ja suuntautua kohti vanhemmuutta, vaikka vanhemmuus ei toisaalta kuitenkaan saisi sulkea pois parisuhdetta. Riittävän myönteinen parisuhde ja pariskunnan neuvottelukyky auttavat siirtymäprosessia etenemään suotuisasti. Perhesysteemin tulisi

toimia tarpeeksi joustavasti siten, että perheessä tapahtuvat luonnolliset muutokset, kuten uuden lapsen syntymä, eivät heikentäisi merkittävästi systeemin toimivuutta. Samanaikaisesti perhesysteemin tulisi olla selkeät rajat, jotka mahdollistavat perheen alajärjestelmien, kuten parisuhteen ja sisarusuhteiden itsellisen toiminnan. Siirtymäkriisin onnistunut ratkaisu ilmenee lopulta kykynä toimia kolminkeskenä vuorovaikutusyksikkönä.

Lapsi on aktiivinen jäsen triadisessa vuorovaikutuksessa jo ensimmäisistä kuukausista lähtien ja hyödyntää triadisista suhteita omien tunnekokemustensa säätelyssä sekä ympäristöstä tehtyjen havaintojen käsittelyssä. Perhesuhteet muodostavat lapsen kehitysympäristön, mutta samalla lapseen liittyvät tekijät, kuten temperamentti- ja persoonallisuustyypit, vaikuttavat sekä perheen vuorovaikutusdynamiikkaan että lapsen kehityksellisiin lopputuloksiin. Lapsen yksilöllisten tekijöiden vaikutusta perhesysteemin toimintaan ei kuitenkaan tunneta kovin hyvin. Tämä on huomioitava rajoituksena, kun arvioidaan syy-seuraussuhteiden suuntaa lapsen kehityksen ja perhesuhteiden välillä. Toisaalta perhesuhteet ja lapsi ovat tiiviissä vuorovaikutussuhteessa lapsen kaikkien kehitysvaiheiden aikana eikä niistä pystytä välttämättä erottelamaan selkeitä syy-seuraussuhteita.

Perhesuhteiden tutkimuksen yhtenä tulevana haasteena on vastata kysymykseen, miten perhettä eri tasoilta lähestyvät näkökulmat ovat yhteydessä toisiinsa. Kriittisenä kysymyksenä voidaan esittää, tuottaako monimutkaisempien perhesuhteiden huomiointi todella sellaista tietoa, jolla voidaan yksinkertaisempia hahmotustapoja paremmin ennustaa esimerkiksi lapsen sosioemotionaalista kehitystä. Toisena haasteena vauvaperheiden tutkimukselle voidaan esittää tutkimustulosten

integroitua kehityspsykologiseen teoriaan. Tutkimustiedon lisääntyessä olisi tärkeää pohtia syvällisemmin, mitkä lapsen psykologiset mekanismit selittävät perhesysteemin toimivuuden ja lapsen kehityksen välisiä yhteyksiä.

Tämä katsaus ei perustu systemaattiseen aineistopohjaiseen tiedonhakuun. Aiheen rajauksesta johtuen useita perhesuhteita koskevia tutkimuksia on jätetty työn ulkopuolelle. Koska monet perhesuhteiden havainnointimenetelmät (kuten FAAZ; Favez ym., 2011) ovat työläitä, niitä hyödyntävien tutkimusten aineistot jäävät usein pieniksi, mikä heikentää tulosten luotettavuutta. Toisaalta itsearviointimenetelmien avulla voidaan kerätä isompia aineistoja, mutta ne ovat alttiita vastaajista johtuville vinoumille.

Tämän katsauksen perusteella voidaan todeta, että vanhempien välisen suhteen, triadisen vuorovaikutuksen sekä perhesysteemin lainalaisuuksien arviointi syventää varhaisten vuorovaikutussuhteiden ymmärrystä. Niiden systemaattinen arviointi mahdollistaa perheen vuorovaikutuksen ryhmätsion tarkastelun ja voi joissakin tilanteissa olla edellytyksenä lapsen sosioemotionaalisen käyttäytymispiirteen ymmärtämiselle. Onkin suositeltavaa, että perheiden kanssa tehtävään hoito- ja arviointityöhön siirrytään tutkustietoa ja menetelmiä, jotka auttavat arvioimaan vanhempi-lapsidadien lisäksi muita perhesuhteita, kuten vanhempien välistä suhdetta ja koko perheen vuorovaikutusta. Myös terapeuttisessa työssä on tärkeää huomioida perhesuhteiden vaikutus lapsen kehitykseen ja pohtia esimerkiksi, mitä triadisuhteiden tai perheen rajojen puuttuminen saattaa merkitä lapselle.

Artikkeli on saapunut toimitukseen 7.9.2012 ja hyväksytty julkaistavaksi 12.2.2013.

Lähteet

- Ainsworth, M. S., Blehar, M. C., Waters, E. & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Beauchaine, T. (2001). Vagal tone, development, and Gray's motivational theory: Toward an integrated model of autonomic nervous system functioning in psychopathology. *Development and Psychopathology*, 13, 183–214.
- Belsky, J. & Fearon, R. M. (2004). Exploring marriage-parenting typologies and their contextual antecedents and developmental sequelae. *Development and Psychopathology*, 16, 501–523.
- Belsky, J. & Rovine, M. (1990). Patterns of marital change across the transition to parenthood: Pregnancy to three years postpartum. *Journal of Marriage and the Family*, 47, 855–865.
- Belsky, J., Youngblade, L., Rovine, M. & Volling, B. (1991). Patterns of marital change and parent-child interaction. *Journal of Marriage and the Family*, 53, 487–498.
- Bretherton, I. (2010). Fathers in attachment theory and research: A review. *Early Child Development and Care*, 180, 1–2.
- Busby, D., Christensen, C., Crane, D. & Larsson, J. (1995). A revision of the Dyadic Adjustment Scale for use with distressed and nondistressed couples: Construct hierarchy and multidimensional scales. *Journal of Marital and Family Therapy*, 21, 289–308.
- Byng-Hall, J. (1999). Family couple therapy: Toward greater security. Teoksessa J. Cassidy & R. Philip (toim.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (s. 625–645). New York: Guilford Press.
- Coiro, M. J. & Emery, R. E. (1998). Do marriage problems affect fathering more than mothering? A quantitative and qualitative review. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 1, 23–40.
- Condon, J. T., Boyce, P. & Corkindale, C. J. (2003). The first-time fathers study: A prospective study of the mental health and wellbeing of men during the transition to parenthood. *Australian and New Zealand Journal of Psychology*, 38, 56–64.
- Cox, M. J. & Paley, B. (2003). Understanding families as systems. *Current Directions in Psychological Science*, 12, 193–196.
- Cummings, E. M. & Davies, P. T. (2010). *Marital conflict and children: An emotional security perspective*. New York: Guilford Press, 2010.
- De Wolff, M. S. & van Ijzendoorn, M. H. (1997). Sensitivity and attachment: A meta-analysis on parental antecedents of infant attachment. *Child Development*, 68, 571–591.
- Doss, B. D., Rhoades, G. K., Stanley, S. M. & Markman, H. J. (2009). The effect of the transition to parenthood on relationship quality: An 8-year prospective study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 96, 601–619.
- Du Rocher Schudlich, T. D., White, C. R., Fleischauer, E. A. & Fitzgerald, K. A. (2011). Observed infant reactions during live interparental conflict. *Journal of Marriage and Family*, 73, 221–235.
- Elliston, D. R., McHale, J., Talbot, J., Parmley, M. & Kuersten-Hogan, R. (2008). Withdrawal from coparenting interactions during early infancy. *Family Processes*, 47, 481–499.
- Engfer, A. (1998). The interrelatedness of marriage and the mother-child relationship. Teoksessa R. Hinde & I. Stevenson-Hinde (toim.), *Relationships within families* (s. 104–118). Oxford, England: Oxford University Press.
- Erel, O. & Burman, B. (1995). Interrelatedness of marital relations and parent-child relations: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 118, 108–132.
- Favez, N., Frascarolo, F., Carneiro, C., Montfort, V., Corboz-Warnery, A. & Fivaz-Depeursinge, E. (2006a). The development of the family alliance from pregnancy to toddlerhood and children outcomes at 18 months. *Infant and Child Development*, 15, 59–73.
- Favez, N., Frascarolo, F. & Fivaz-Depeursinge, E. (2006b). Family alliance stability and change from pregnancy to toddlerhood and marital correlates. *Swiss Journal of Psychology*, 65, 213–220.
- Favez, N., Scaiola, C. L., Tissot, H., Darwiche, J. & Frascarolo, F. (2011). The Family Alliance Assessment Scale: Steps toward validity and reliability of an observational assessment tool for early family interactions. *Journal of Child and Family Studies*, 20, 23–37.
- Fivaz-Depeursinge, E. & Corboz-Warnery, A. (1999). *The primary triangle. A developmental systems view of mothers, fathers, and infants*. New York, NY: Basic Books.
- Fivaz-Depeursinge, E., Favez, N., Lavanchy, C., de Noni, S. & Frascarolo, F. (2005). Four-month-olds make triangular bids to father and mother during triogue play with still-face. *Social Development*, 14, 361–378.
- Fivaz-Depeursinge, E., Frascarolo, F. & Corboz-Warnery, A. (1996). Assessing the triadic alliance between fathers, mothers, and infants at play. *New Directions for Child Development*, 74, 27–44.
- Fivaz-Depeursinge, E., Frascarolo, F., Lopes, F., Dimitrova, N. & Favez, N. (2007). Parents-child role reversal in triogue play: Case studies of trajectories from pregnancy to toddlerhood. *Attachment and Human Development*, 9, 17–31.
- Flykt, M., Lindblom, J., Punamäki, R., Poikkeus, P., Repokari, L., Unkila-Kallio, L., Vilksa, S., Sinkkonen, J., Tiitinen, A., Almqvist, F. & Tulppala, M. (2009). Prenatal expectations in transition to parenthood: Former infertility and family

- dynamic considerations. *Journal of Family Psychology*, 23, 779–789.
- Fox, N. A. & Calkins, S. D. (2003). The development of self-control of emotion: Intrinsic and extrinsic influences. *Motivation and Emotion*, 27, 7–26.
- Frascarolo, F., Favez, N. & Lavanchy Scaiola, C. (2008). The development of family alliance and inner states understanding at age five. Teoksessa N. Favez (Chair), *Family relations: a developmental context for theory of mind and emotion understanding in preschoolers*. Symposium conducted at the 20th meeting of the International Society for the Study of Behavioral Development, Würzburg, Germany.
- Frum, D. (2000). *How we got here: The 70s, the decade that brought you modern life (for better or worse)*. New York: Basic Books.
- Graham, A. M., Ablow, J. C. & Measelle, J. R. (2010). Interparental relationship dynamics and cardiac vagal functioning in infancy. *Infant Behavior and Development*, 33, 530–544.
- Holmberg, E. (2012). Parisuhdetyytyväisyys ja triadinen vuorovaikutus, pro gradu -tutkielma, Turun Yliopisto.
- Kennedy, A. E., Rubin, K. H., Hastings, P. D. & Maisel, B. (2004). Longitudinal relations between child vagal tone and parenting behavior: 2 to 4 years. *Developmental Psychobiology*, 45, 10–21.
- Kerig, P. K. (1995). Triangles in the family circle: Effects of family structure on marriage, parenting, and child adjustment. *Journal of Family Psychology*, 9, 28–43.
- Kirkpatrick, L.A. & Davis, K.E. (1994). Attachment style, gender, and relationship stability: A longitudinal analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66, 502–512.
- Korja, R., Tammisto, R., Rähkä, H. Ahlqvist-Björkroth, S. Aromaa, M. & Piha, J. Prenatal parental attachment representations and marital satisfaction related to the triadic family alliance when the child is 18 months old. Käsikirjoitus.
- Lindblom, J., Flykt, M., Tolvanen, A., Vänskä, M., Tiitinen, A., Tulppala, M. & Punamäki, R. (arvioitavana). Complex family system trajectories from pregnancy to child's first year.
- Lindblom, J., Punamäki, R.-L., Tolvanen, A., Flykt, M., Vänskä, M., Unkila-Kallio, L., Tiitinen, A., Poikkeus, P., Sinkkonen, J. & Tulppala, M. (2010, kesäkuu). Early family systems and development of self-regulation. Esitys *World Association for Infant Mental Health 12th -kongressissa*, Leipzig, Saksa.
- Lindblom, J., Punamäki, R.-L., Tolvanen, A., Flykt, M., Vänskä, M., Unkila-Kallio, L., Tiitinen, A., Poikkeus, P., Sinkkonen, J. & Tulppala, M. (2011, maaliskuuta). Early family systems predicting child's emotion regulation: Role of effortful control, avoiding defenses and emotionality. Posteresitys *Society for Research in Child Development -kongressissa*, Montreal, Kanada.
- Lindblom, J., Punamäki, R.-L., Vänskä, M., Peltola, M., Lepänen, J., Hietanen, J., Tiitinen, A. & Tulppala, M. (2012, huhtikuu). How threat-related processing mediates the effects of early parenting on child's later mental health. Esitys *World Association for Infant Mental Health 13th -kongressissa*, Cape Town, Afrikka.
- Lundy, B. (2002). Paternal socio-psychological factors and infant attachment: The mediating role of synchrony in father-infant interactions. *Infant Behavior and Development*, 25, 221–236.
- Main, M. & Hesse, E. (1990). Parents' unresolved traumatic experiences are related to infant disorganized attachment status: Is frightened and/or frightening parental behavior the linking mechanism? Teoksessa M. Greenberg, D. Cicchetti, E. M. Cummings, (toim.), *Attachment in the preschool years: Theory, research and intervention* (s. 161–184). Chicago: University of Chicago Press.
- Mandara, J. (2003). The typological approach in child and family psychology: A review of theory, methods, and research. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 6, 129–146.
- Markey, P.M., Funder, D. C., Ozer, D. J. (2003). Complementarity of interpersonal behaviors in dyadic interactions. *Personality & Social Psychology Bulletin*, 29, 1082–1090.
- McHale, J. P. (2007). When infants grow up in multiperson relationship systems. *Infant Mental Health Journal*, 28, 370–392.
- McHale, J. P. & Fivaz-Depeursinge, E. (1999). Understanding triadic and family group interactions during infancy and toddlerhood. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 2, 107–127.
- McHale, J., Fivaz-Depeursinge, E., Dickstein, S., Robertson, J. & Daley, M. (2008). New evidence for the social embeddedness of infants' early triangular capacities. *Family Process*, 47, 445–463.
- McHale, J. P., Kazali, C., Rotman, T., Talbot, J., Carleton, M. & Lieberman, R. (2004). The transition to coparenthood: Parents' prebirth expectations and early coparental adjustment at 3 months postpartum. *Development and Psychopathology*, 16, 711–733.
- McHale, J. P., Kuersten-Hogan, R., Lauretti, A. & Rasmussen, J. L. (2000). Parental reports of coparenting and observed coparenting during the toddler period. *Journal of Family Psychology*, 14, 220–236.
- McHale, J. P. & Rasmussen, J. (1998). Coparental and family group-level dynamics during infancy: Early family precu-

- sors of child and family functioning during preschool. *Development and Psychopathology*, 10, 39–59.
- McHale, J. P. & Rotman, T. (2007). Is seeing believing? Expectant parents' outlooks on coparenting and later coparenting solidarity. *Infant Behavior and Development*, 30, 63–81.
- Minuchin, P. (1985). Families and individual development: Provocations from the field of family therapy. *Child Development*, 56, 289–302.
- Minuchin, S. (1974). *Families and family therapy*. London, England: Tavistock.
- Moore, G. A. (2010). Parent conflict predicts infants' vagal regulation in social interaction. *Development and Psychopathology*, 22, 23–33.
- Porges, S. W. (2001). The polyvagal theory: phylogenetic substrates of a social nervous system. *International Journal of Psychophysiology*, 42, 123–146.
- Porges, S. W. & Furman, S. A. (2011). The early development of autonomic nervous system provides a neural platform for social behavior: A polyvagal perspective. *Infant and Child Development*, 20, 106–118.
- Rantala, E. (2012). Lapsen temperamentin yhteys perheen triadiseen vuorovaikutukseen, pro gradu -tutkielma, Turun Yliopisto.
- Schmitt, P. D. (2002). Personality, attachment and sexuality related to dating relationship outcomes: Contrasting three perspectives on personal attribute interaction. *British Journal of Social Psychology*, 41, 589–610.
- Schoppe-Sullivan, S. J., Mangelsdorf, S. C., Brown, G. L. & Szewczyk Sokolowski, M. (2007). Goodness-of-fit in family context: Infant temperament, marital quality, and early coparenting behavior. *Infant Behavior and Development*, 30, 82–96.
- Schore, A. N. (2001). The effects of early relational trauma on right brain development, affect regulation, and infant mental health. *Infant Mental Health Journal*, 22, 201–269.
- Stern, D. N. (1995). *The motherhood constellation: A unified view of parent-infant psychotherapy*. New York, NY, US: Basic Books; US.
- Stroud, C. B., Durbin, C. E., Wilson, S. & Mendelsohn, K. (2011). Spillover to triadic and dyadic systems in families with young children. *Journal of Family Psychology*, 25, 919–930.
- Sturge-Apple, M. L., Davies, P. T. & Cummings, E. M. (2010). Typologies of family functioning and children's adjustment during the early school years. *Child Development*, 81, 1320–1335.
- Todd, R. M., Cunningham, W. A., Anderson, A. K. & Thompson, E. (2012). Affect-biased attention as emotion regulation. *Trends in Cognitive Science*, 16, 365–372.
- Twenge, J. M. (2001). Changes in women's assertiveness in response to status and roles: A cross-temporal meta-analysis, 1931–1993. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 133–145.
- Twenge, J. M., Campbell, W. K. & Foster, C. A. (2003). Parenthood and marital satisfaction: A meta-analytic review. *Journal of Marriage and Family*, 65, 574–583.
- Watzlawick, P., Weakland, J. H. & Fisch, R. (1974). *Change: Principles of problem formation and problem resolution*. Oxford, England: W. W. Norton.
- Winnicott D. W. (1958). *Collected papers: Through paediatrics to psychoanalysis*. London: Tavistock.
- Zeanah, C., Benoit, D., Hirschberg, L., Barton, M. & Regan, C. (1994). Mother's representations of their infants are concordant with infant attachment classifications. *Developmental Issues in Psychiatry and Psychology*, 1, 9–18.